

Schiller og historiens dynamik

Af Michelle Rasmussen

Om Friedrich Schillers indledende foredrag som historieprofessor på universitetet i Jena i 1789.

Menneskeheden er i dag nået frem til en historisk korsvej: Vil den igangværende globale økonomiske sammenbrudskrise, som har været under opbygning gennem flere årtier, ende i en tragedie, eller vil den anspore os til at gennemføre de politiske forandringer, der er nødvendige for at sikre os en lys og bedre fremtid? Skal vi have held med det sidste, er det en forudsætning, at vi forstår historiens dynamik, herunder det paradoksale forhold mellem den måde hvorpå historien bestemmer vort nuværende samfund, og det enkelte individs evne til, viljemæssigt, at forandre historien. Til det formål er Friedrich Schillers allerførste forelæsning, da han i 1789 tiltrådte stillingen som historieprofessor ved universitetet i Jena, en pragtfuld og rig inspirationskilde. Tiltrædelsesforelæsningen bar titlen: »Hvad er, og til hvilket formål studerer vi universalhistorie?«, og den giver ikke alene en bedre forståelse af begrebet »historisk dynamik«, men styrker også den enkeltes personlige identitet som et bindeled mellem fortiden og fremtiden.

Indledningsvis udfordrer Schiller sine studenter, og studenter til alle tider, ved at stille spørgsmålet: »Hvorfor ønsker I egentlig at uddanne jer?« Er det for at skaffe jer en stilling, der kan sikre jer mad på bordet? Schiller kaldte denne kategori af studerende for »de brødlærte«, og han advarede om, at med en sådan identitet og indstilling følger automatisk misundelse og jalousi over for andres viden og kunnen. For den »filosofiske student« derimod, for hvem lærdom og ny viden bærer belønningen i sig selv, vil andres

gennembrud i stedet vække en følelse af taknemmelighed, fordi sådanne nye ideer vil bane vejen for en større tankemæssig harmoni og enhed. Schiller vil inspirere sine studenter til selv at hæve deres identitet op på et højere niveau.

Schiller beskriver, hvorledes historien skaber den kultur, som den enkelte gennemlever i sin samtid. Han gør historien levende ved at lade alle de paradoksale og modstridende processer, der fører til menneskehedens fremadskriden, væve et historisk billedtæppe, gennem hvilket han påviser nødvendigheden af at tage hele menneskehedens samlede historie som udgangspunkt, hvis man eksempelvis skal forklare og forstå, hvorledes ham og de studerende med deres sprog og religion, er samlet for at diskutere disse begreber på dette givne historiske tidspunkt.

Hvordan har menneskeheden været i stand til at udvikle sig fra bestialske samfund, kendetegnet ved slaveri, menneskeofringer og »alles krig imod alle«, til en samfundsorden, der inden Den franske Revolutions blodbad, syntes at åbne sig, hvor love og den indre moral syntes at gøre det muligt for folkeslag og nationer at leve i fred og fordragelighed med hinanden? Hvor det enkelte individ syntes at have friheden til at opdage nye videnskabelige principper, der kunne ændre naturen omkring dem, og skabe bevægende kunst til glæde for samfundet som helhed. Svaret skal findes i universalhistorien.

Universalhistorikeren stiller sig selv spørgsmålet: »Hvilke begivenheder og processer har skabt dette historiske øjeblik?« Derfra går han tilbage i tiden for at afdække en lang række af årsager og virkninger. Den enkelte historiske begivenhed kan nemlig ikke forstås isoleret fra andre begivenheder og processer. Man er nødt til at undersøge, hvad der skabte den, og hvad den ledte til. Men Schiller advarer også om, at historien på ingen måde er lineær. Et eksempel er Kristendommen, hvis fulde historiske effekt først viste sig flere århundreder efter den historiske begivenhed, der ledte til dens opståen. Eftersom der er mange huller i de historiske

overleveringer, må universalhistorikeren også gøre brug af sin forestillingsevne, baseret på naturlov og den menneskelige sjæl, i forsøget at forklare menneskehedens fremskridt, selv om det ikke er helt præcist. Men så kommer man tættere på at »løse problemet med verdens orden, og møde den Højeste i Hans Skønneste effekt.«

At gribe ind i historien

Men de enkelte individer i et samfund kan desværre sagtens svinge deres forpligtelse til at møde samtidens udfordringer. Samme år som Schiller holdt sin indtrædelsesforelæsning brød Den franske Revolution ud, og det efterfølgende blodbad fik Schiller til at betegne begivenhederne som »et stort øjeblik«, der havde fundet »et lille folk«. Med det i baghovedet kan man fristes til at spørge, om det egentlig er muligt for den enkelte at forandre samfundet i tide, så en tragedie kan undgås?

I en række artikler gennem de seneste måneder har Lyndon LaRouche med Schiller, Shakespeare og Percy Shelley som udgangspunkt beskæftiget sig med historiens dynamik. Her har han forklaret, at det er helheden, der bestemmer de enkelte bestanddele – at de enkelte samfund er formet af den kultur, de har arvet, som igen er tilvejebragt gennem sammenstød mellem modstridende kulturelle verdensanskuelser. Men, i epoker med alvorlige eksistentielle kriser, som den vi gennemlever netop nu, kan enestående individer finde styrken til at rejse sig op over samtidens dekadente kultur. I direkte modsætning til Shakespeares tragiske Hamlet, der aldrig fandt hverken mod eller mandshjerte til at hæve sig over det faktum, at der var »something rotten in the state of Denmark«.

Det enkelte individ er faktisk i stand til både at udpege og derefter kæmpe imod de dele af tids-åndens kultur, som vil lede til samfundets tragiske endeligt. Individer kan opdage og blive bevidste om, at mange af de forestillinger og meninger

de engang troede, de selv havde formet og dannet, i virkeligheden er noget, de uden at have tænkt over det, har tilegnet sig gennem tidens medier, populærkultur, toneangivende personligheder og indlærte teorier. Når det så står klart, at samfundet står overfor et afgørende vendepunkt eller en dyb tragedie, tvinges det enkelte individ til at stille spørgsmålstejn ved de forestillinger og antagelser, man hidtil har taget for givne, og i en sådan situation vil man være i stand til at fralægge sig de holdninger, som man nu indser, har ført til krisen. Her, og kun her, opstår muligheden for en fredelig revolutionær forandring, der kan redde civilisationen. Og så, som var det en gnist, der antændte en omfattende brand, kan millioner af mennesker pludselig, og på én gang, reagere imod det, de nu finder forkert og uretfærdigt og rejse sig med ordene: »Vi er folket, og vi har fået nok«.

Den store engelske digter Percy Shelley skrev i sit essay Til digterkunstens forsvar, at i historiens store øjeblikke bliver det enkelte individ så at sige »større end sig selv«. Og hvad digterne angår, skrev Shelley, bliver de nærmest »forundrede over deres egne opdagelser, for det er mindre deres egen end tidsalderens ånd«. Tidens revolutionære ånd har kraft til at befri mennesker fra deres fastlåste tankegang og til at udløse en intens epoke med skabelse af nye opløftende ideer.

Som afslutning på sin tiltrædelsesforelæsning fremlægger Friedrich Schiller løsningen på historiens paradoks ved at vise, at det faktisk er muligt for det enkelte individ, formet af den forgangne tid, at ændre det som kommer, altså fremtiden. Han udvikler den smukke forestilling om, at man kan tilbagebetale den gæld, vi alle har til tidligere tiders generationer, til alle dem, der har måttet lide afsavn for at skabe vort historiske øjeblik, ved at gøre noget helt særligt i vor egen tid, som vil øge det, vi har arvet og yde et udødeligt bidrag til de kommende generationer. Læs Schillers egne ord:

Afslutning af Schillers foredrag

»Alle forudgående tidsaldre har – uden at vide det eller opnå det – anstrengt sig for at skabe vort menneskelige århundrede. Alle skatte, som flid og geni, fornuft og erfaring i løbet af verdens lange historie efterhånden har frembragt, tilhører os alle. Først via historien vil De lære at værdsætte de goder, som vane og følelsen af selvfølgelighed gør os utaknemmelige overfor: kostbare, dyrebare goder, som de bedste og ædleste mennesker har udgydt deres hjerteblood for, og som har måttet tilkæmpes gennem mange generationers møjsommelige arbejde. Og hvem blandt Dem, som besidder en vågen ånd og et følsomt hjerte, kan være bevidst om denne høje forpligtelse, uden at der hos ham opstår et ønske om at afvikle den gæld til de kommende generationer, som han ikke længere kan betale til de allerede svundne. Et ædelt ønske må flamme op i os om – så godt vi kan – at bidrage til den rige arv af sandhed, moral og frihed, som vi har modtaget fra de forrige generationer og rigt forøget atter må videregive til de kommende og dermed give vort bidrag til den uforgængelige kæde, som snor sig gennem alle menneskeslægter og derigennem styrke vor flygtige tilværelse.

Hvor forskellig den bestemmelse end er, som venter Dem i det borgerlige samfund – et eller andet kan De alle bidrage med! Enhver fortjenstfuld indsats åbner en vej til udødeligheden – den sande udødelighed, mener jeg – hvor handlingen lever og forplanter sig, selv om dens ophavsmand skulle forblive ukendt.«

Med den nuværende krise har vi for alvor nået et historisk øjeblik, hvor alt, hvad tidligere generationer har opbygget, står på spil. Lyt derfor nøje efter. Kan du også høre fortidens stemmer bønfalde dig om handling og aktivt ansvar,

der kan sikre, at deres ofre og afsavn ikke var forgæves? Kan du høre dem fremlægge deres modige gerninger som inspiration, så vores generation også vil gøre det muligt for fremtidens kvinder og mænd at give deres bidrag til menneskehedens videre udvikling?

Historien selv har til fulde vist, at det enkelte individ kan forandre historiens gang. Schiller gjorde i hvert fald. Med sine store poetiske, dramatiske, filosofiske og historiske evner bidrog han til udannelsen af mennesker, så de kunne modstå og undgå den tragedie, som Den franske Revolution udviklede sig til og samtidig forme de kommende generationer, så de engang i fremtiden vil blive i stand til at skabe ægte frie republikker i Europa:

Er du klar til at tage imod Schillers udfordring?

Læs Schillers tale på: schillerinstitut.dk/schiller250

Foto: Buste af Schiller foran Jenauniversitetets hovedbygning